

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Rolnictwa

Informacja sygnalna

Wyniki wstępne

Warszawa, 29.04.2010 r.

BADANIE PRODUKCJI ROŚLINNEJ

WSTĘPNA OCENA PRZEZIMOWANIA UPRAW OZIMYCH¹⁾

Z przeprowadzonych badań polowych wynika, że w bieżącym roku uprawy ozime przezimowały niezbyt dobrze. W zdecydowanej większości województw odnotowano straty w powierzchni zasianych ozimin. Uszkodzenia roślin upraw ozimych wynikały głównie z wyrzenia roślin na plantacjach, a także występowania pleśni śniegowej. Ponadto uszkodzenia były spowodowane dobowymi wahaniami temperatury oraz utrzymującymi się na polach zastoiskami wody w zimie i na przedwiośniu. Duże wahania temperatury między dniem a nocą powodowały na przemian zamarzanie i rozmrażanie ornej warstwy gruntu, co niekorzystnie wpływało na system korzeniowy i znacznie osłabiało oziminy.

Wznowienie wegetacji najwcześniej nastąpiło w zachodniej części Polski - już w trzeciej dekadzie marca, a na pozostałym obszarze kraju na początku kwietnia.

Korzystne warunki agrometeorologiczne w kwietniu wpłynęły na znaczne przyspieszenie wiosennych prac polowych i zadawałający wzrost i rozwój roślin uprawnych.

Do siewów i sadzenia roślin uprawnych przystąpiono pod koniec marca tj. o blisko 2 tygodnie później niż średnio w latach poprzednich, ale w podobnym terminie jak w roku ubiegłym.

¹⁾ Informacja zawiera wyniki wstępnej oceny przezimowania upraw ozimych oraz roślin sadowniczych przeprowadzonej przez rzeczoznawców terenowych GUS. Oceny dokonano na podstawie badań polowych wykonanych na początku marca oraz przeprowadzonej w końcu marca lustracji pól, łąk i sadów, a także obserwacji warunków agrometeorologicznych i ich wpływu na stan upraw rolnych i ogrodniczych.

Uwagi ogólne

Przygotowanie pól pod zasiewy ozimin było na jesieni 2009 r. trudne z powodu zmiennych warunków pogodowych. Susza glebowa we wrześniu, a deszczowa pogoda w drugiej połowie października 2009 r. utrudniała wykonywanie prac polowych oraz siewy ozimin.

W listopadzie oraz w pierwszej dekadzie grudnia wysoka jak na tę porę roku temperatura powietrza i gleby stwarzała dobre warunki do wzrostu i rozwoju ozimin. Występujące dopiero w drugiej dekadzie grudnia ochłodzenie przyczyniło się do zahamowania procesów życiowych roślin i wejście roślin w stan zimowego spoczynku. W grudniu przebieg pogody nie powodował większych zagrożeń dla upraw ozimych. Po okresie ocieplenia, które utrzymywało się w pierwszej dekadzie grudnia nastąpił zdecydowany spadek temperatury powietrza przy powierzchni gruntu nawet do -25°C . Przy zalegającej pokrywie śnieżnej nie spowodował on nadmiernego wychłodzenia gleby, a temperatura gruntu na głębokości węzła krzewienia zbóż oraz rzepaku i rzepiku utrzymywała się w tym okresie powyżej wartości krytycznych dla roślin. Dobowe wahania temperatury powodujące procesy zamarzania i rozmarzania wierzchniej warstwy gruntu mogły w tym okresie niekorzystnie wpływać na system korzeniowy roślin. W styczniu średnia temperatura wyniosła ok. $-7,1^{\circ}\text{C}$ i była niższa od średniej z wielolecia o ok. $5,3^{\circ}\text{C}$. Notowane w ciągu miesiąca, głównie w trzeciej dekadzie znaczne spadki temperatury powietrza dochodzące miejscami nawet do -30°C przy dość grubej na ogół pokrywie śnieżnej nie spowodowały nadmiernego wychłodzenia wierzchniej warstwy gruntu na głębokości węzła krzewienia roślin. Lokalnie, podczas przejściowych ociepleń w ciągu miesiąca topniejący śnieg tworzył miejscami na polach zastoiska wody. Nocne spadki temperatury powodowały tworzenie się skorupy lodowej na powierzchni pól, co uszkadzało uprawy ozime.

Przebieg pogody w lutym również nie stwarzał większych zagrożeń dla upraw ozimych. Notowane na początku trzeciej dekady miesiąca, znaczne spadki temperatury powietrza przy powierzchni gruntu, lokalnie poniżej -20°C , były krótkotrwałe i występowały głównie w rejonach wschodniej części kraju. Zalegająca jednak nadal na polach dość gruba pokrywa śnieżna, dostatecznie chroniła oziminy przed nadmiernym wychłodzeniem.

Znaczne pogorszenie stanu upraw obserwowano w pierwszej dekadzie marca. Wzrost temperatury powietrza przy zalegającej pokrywie śnieżnej powodował wyprzenia ozimin oraz porażenie upraw chorobami grzybowymi. Dodatkowo na powierzchni gleby na przemian

rozmarzała w dzień, a zamarzała w nocy woda z topniejącego śniegu, co znacznie osłabiało oziminy, zwłaszcza rzepak i rzepik.

Według informacji uzyskanych od rzeczoznawców terenowych GUS największe uszkodzenia roślin ozimych wystąpiły w województwach południowej Polski tj.: lubelskim, śląskim, opolskim i dolnośląskim oraz w rejonie północno-zachodnim, tj. w województwach: kujawsko-pomorskim i zachodniopomorskim.

Pod koniec marca wzrost temperatury powietrza i gleby spowodował wznowienie procesów fizjologicznych roślin i w wielu rejonach kraju zaobserwowano ruszenie wegetacji roślin ozimych i na trwałych użytkach zielonych.

Występujące w drugiej i trzeciej dekadzie miesiąca opady deszczu przyczyniły się do dobrego, a miejscami nawet nadmiernego uwilgotnienia wierzchniej warstwy gleby. W trzeciej dekadzie marca przystąpiono do prowadzenia wiosennych prac polowych - nawożenia ozimin i trwałych użytków zielonych, a lokalnie rozpoczęto siewy owsa, natomiast już w II dekadzie kwietnia na znacznym obszarze kraju zakończono siewy zbóż jarych i buraków cukrowych oraz sadzenie ziemniaków.

Wegetacja roślin w połowie kwietnia przebiegała na ogół bez większych zakłóceń pomimo występowania porannych przymrozków, które hamowały nieco wschody roślin jarych oraz spowalniały tempo ich wzrostu. W II połowie kwietnia, znaczny wzrost temperatury powietrza i gleby spowodował gwałtowny rozwój roślin. W tym okresie lokalnie na niektórych plantacjach oraz użytkach zielonych zaobserwowano niedostateczne uwilgotnienie gleby utrudniające wschody i rozwój roślin.

Ocena stanu roślin jesienią 2009 r.

Z oceny przeprowadzonej w listopadzie 2009 r. wynika, że pod zbiory 2010 r. **zbóż ozimych** zasiano blisko 4,9 mln ha, tj. o 3,6% (o około 181tys. ha) mniej w porównaniu do poprzedniego roku, w tym:

- **pszenicy ozimej** zasiano ponad 1,9 mln ha tj o 3,3% mniej
- **żyta** zasiano blisko 1,4 mln ha tj. o 1,8% mniej,
- **pszenżyta ozimego** zasiano około 1,3 mln ha tj. o 6,0% mniej,
- **jęczmienia ozimego** zasiano prawie 216,5 tys. ha tj. 4,7% mniej,
- **mieszanek zbożowych ozimych** ok. 80,7 tys. ha tj. o 1,7% więcej.

Powierzchnię obsianą **rzepakiem i rzepikiem ozimym** szacuje się na ponad 750 tys. ha tj. o 4,3% mniej niż wynosiły zasiewy z ubiegłego roku.

Ciepły i na ogół wilgotny listopad spowodował, że uprawy ozime po krótkim spowolnieniu kontynuowały wegetację. Dobowe wahania temperatury sprzyjały hartowaniu się roślin. Utrzymująca się w pierwszej dekadzie grudnia wysoka jak na tę porę roku temperatura powietrza, wzrastająca okresami powyżej 5°C, podtrzymywała jeszcze wegetację roślin uprawnych. Dopiero druga dekada grudnia charakteryzowała się znacznymi spadkami temperatury, które przyczyniły się do spowolnienia procesów życiowych roślin, a następnie zahamowały wegetację ozimin.

W tym okresie rośliny były dostatecznie wyrosnięte i rozkrzewione, a przed wejściem w okres zimowego spoczynku również odpowiednio zahartowane. Znaczne spadki temperatury powietrza w drugiej połowie grudnia, dochodzące do -25°C były krótkotrwałe i przy występującej w tym okresie pokrywie śnieżnej nie spowodowały nadmiernego wychłodzenia gleby.

Oceniany w listopadzie 2009 r. stan zasiewów zbóż ozimych oraz rzepaku i rzepiku pod zbiory 2010 r. był dobry - oceny dla kraju wahały się od 3,6 do 3,8 stopnia kwalifikacyjnego i były zbliżone do ocen w poprzednim sezonie wegetacji.

Wyżej oceniono stan plantacji rzepaku i rzepiku - na 3,8 stopnia, nieco niżej jęczmienia ozimego – na 3,7 stopnia, a najniżej stan upraw: pszenicy ozimej, żyta, pszenżyta ozimego i ozimych mieszanek zbożowych - na 3,6 stopnia.

W przekroju terytorialnym oceny stanu plantacji zbóż ozimych był bardzo zróżnicowane.

Oceny stanu poszczególnych gatunków zbóż ozimych wahały się:

- ◆ dla pszenicy od 3,2 stopnia kwalifikacyjnego w województwie łódzkim do 4,0 w województwie świętokrzyskim,
- ◆ dla żyta od 3,3 stopnia kwalifikacyjnego w województwie łódzkim do 4,0 w województwie świętokrzyskim,
- ◆ dla jęczmienia od 3,3 stopnia kwalifikacyjnego w województwie łódzkim do 4,0 w województwach: lubelskim, lubuskim i świętokrzyskim,
- ◆ dla pszenżyta od 3,2 stopnia kwalifikacyjnego w województwie łódzkim do 4,0 w województwie świętokrzyskim,
- ◆ dla mieszanek zbożowych od 3,3 stopnia kwalifikacyjnego w województwie łódzkim do 4,0 w województwach: śląskim i świętokrzyskim.

Plantacje rzepaku i rzepiku ozimego średnio dla kraju oceniono na 3,8 stopnia kwalifikacyjnego. Oceny plantacji wahały się od 3,4 stopnia kwalifikacyjnego

w województwie warmińsko-mazurskim do 4,0 w województwach: podkarpackim, śląskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim.

Tabl. 1. Ocena stanu zasiewów ozimin w listopadzie 2009 r.

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	w stopniach kwalifikacyjnych ^{a)}						
Pszenica	3,6	3,7	3,3	3,7	3,7	3,8	3,6
Żyto	3,7	3,6	3,3	3,5	3,6	3,7	3,6
Jęczmień	3,6	3,6	3,2	3,6	3,7	3,8	3,7
Pszenżyto	3,6	3,7	3,3	3,6	3,6	3,8	3,6
Mieszanki zbożowe	.	.	3,2	3,4	3,5	3,6	3,6
Rzepak i rzepik	3,6	3,7	3,2	3,7	3,7	3,9	3,8

a) Stopień „5” oznacza stan bardzo dobry, „4” – dobry, „3” – dostateczny, „2” – słaby, „1” – zły, klęskowy.

Przebieg warunków agrometeorologicznych w okresie zimy 2009/2010

Przebieg pogody w grudniu, styczniu oraz lutym nie stwarzał większych zagrożeń dla zimujących upraw, choć przejściowo występowały warunki, które mogły powodować zakłócenia w zimowym spoczynku ozimin lub szkody w uprawach.

Utrzymująca się w I i II dekadzie grudnia wysoka jak na tę porę roku temperatura powietrza, wzrastająca okresami powyżej 5°C zakłócała zimowy spoczynek roślin, powodując głównie w południowych rejonach kraju przejściowe pobudzenie procesów życiowych roślin. W III dekadzie grudnia odnotowano znaczne ochłodzenie. Spadki temperatury powietrza przy gruncie (do -10°C), były krótkotrwałe i mimo niezbyt grubej pokrywy śnieżnej nie spowodowały nadmiernego wychłodzenia gleby i znaczących uszkodzeń roślin, choć rejonami mogły powodować osłabienie systemu korzeniowego ozimin.

W styczniu panowały zróżnicowane warunki agrometeorologiczne. Występujące w I dekadzie miesiąca na terenie całego kraju znaczne spadki temperatury powietrza przy gruncie dochodzące do -30°C przy niezbyt grubej jeszcze pokrywie śnieżnej, choć przyczyniły się do nadmiernego wychłodzenia wierzchniej warstwy gleby, jednak nie spowodowały wymarznienia roślin. W III dekadzie stycznia znaczny wzrost temperatury powietrza spowodował zakłócenie zimowego spoczynku roślin. Przebieg pogody w lutym nie stwarzał większego zagrożenia dla zimujących roślin.

Notowane zwłaszcza na początku trzeciej dekady lutego, znaczne spadki temperatury powietrza przy powierzchni gruntu, lokalnie nawet do poniżej -20°C, były krótkotrwałe

i występowały głównie w rejonach wschodniej części kraju. Zalegająca tam dość gruba pokrywa śnieżna, dostatecznie chroniła oziminy przed nadmiernym wychłodzeniem.

Występujące w styczniu i w lutym silne wiatry, miejscami odsłaniające rośliny z pokrywy śnieżnej, przy ujemnych temperaturach powietrza powodowały lokalnie wysmalanie ozimin.

Przebieg pogody w marcu był na ogół korzystny dla zimujących roślin. W pierwszej i w drugiej dekadzie miesiąca w całym kraju nadal trwała zimowa przerwa w wegetacji. W trzeciej dekadzie miesiąca, na skutek wzrostu temperatury powietrza w wielu rejonach kraju nastąpiło ruszenie wegetacji upraw ozimych i na trwałych użytkach zielonych.

Występujące w drugiej i trzeciej dekadzie marca opady deszczu przyczyniły się do dobrego, a miejscami nawet nadmiernego uwilgotnienia wierzchniej warstwy gleby. Na początku okresu wegetacyjnego potrzeby wodne roślin były w pełni zaspokojone.

Pod koniec II dekady marca w zachodnich rejonach kraju rozpoczęto pierwsze prace polowe i siew owsa.

Dalsze znaczne ocieplenie i słoneczna pogoda pod koniec marca wywołała ruszenie wegetacji na obszarze całego kraju. W tym czasie rozpoczęto powszechnie prowadzenie wiosennych prac polowych, a od końca III dekady marca przeprowadzano powszechnie siewy owsa, pszenicy jarej i jęczmienia jarego, a także pszenżyta jarego.

Tabl. 2. Temperatura powietrza i opady w okresie od jesieni 2009 r. do wiosny 2010 r.

Wyszczególnienie	<i>Średnia krajowa temperatura</i>		<i>Średnie krajowe sumy opadów</i>	
	°C	odchylenie od normy ^{a)}	mm	% normy ^{a)}
JESIEŃ^{b)} 2009				
Wrzesień	14,8	1,9	34,8	60,7
Październik	7,1	-1,2	81,7	184,2
Listopad	5,8	2,8	48,1	116,4
ZIMA^{b)} 2009/2010				
Grudzień	-1,0	-0,8	42,5	106,5
Styczeń	-7,1	-5,3	33,2	107,8
Luty	-1,7	-0,9	25,6	95,5
WIOSNA^{b)} 2010				
Marzec	3,2	0,4	33,8	98,6

a) jako normę IMiGW przyjmuje od 2002 r. średnie z lat 1971-2000 b) średnie miesięczne.
/obliczenia GUS na podstawie danych IMiGW/.

Wyniki badań polowych

Z badań polowych przeprowadzonych w marcu wynika, że uprawy ozime przetrzymały gorzej niż w roku ubiegłym. Najgorzej przetrzymał rzepak i rzepik oraz żyto, a nieco gorzej pozostałe gatunki zbóż. Największe straty zimowe zaobserwowano w wyniku uszkodzeń roślin spowodowane przez:

- występowanie pleśni śniegowej,
- wymoknięcie roślin w zastoiskach wodnych na przedwiośniu,
- wyprzenie roślin na plantacjach na których długo zalegała gruba pokrywa śnieżna,
- rozmarzanie w dzień i zamarzanie w nocy wody z topniejącego śniegu

Według wstępnej wiosennej oceny stanu upraw zanotowano niższą od ubiegłorocznej obsadę roślin żywych i kielkujących na 1 m² wszystkich zasianych jesienią 2009 roku upraw ozimych.

Liczba roślin żywych na 1 m² wynosiła dla:

- pszenicy ozimej – ok. 452 (w roku ubiegłym 468),
- żyta – ok. 324 (w roku ubiegłym 363),
- jęczmienia ozimego – ok. 379 (w roku ubiegłym 410),
- pszenżyta ozimego – ok. 342 (w roku ubiegłym 380),
- rzepaku i rzepiku ozimego – ok. 55 (w roku ubiegłym 85).

W badanych próbach polowych udział roślin żywych i nasion kielkujących wyniósł w bieżącym roku dla pszenicy ozimej – 94,5% (o 1,4 pkt proc. mniej niż w roku ubiegłym), dla żyta – 89,9% (o 4,8 pkt proc. mniej), dla jęczmienia ozimego – 91,3% (o 1,5 pkt proc. mniej), dla pszenżyta ozimego – 91,2% (o 3,9 pkt proc. mniej niż w roku ubiegłym), a dla rzepaku i rzepiku ozimego – 83,2% (o 8,4 pkt proc. mniej).

Słabsze przetrzymanie upraw w porównaniu z rokiem ubiegłym może nie mieć wpływu na wysokość zbiorów upraw ozimych, zwłaszcza jeśli warunki agrometeorologiczne w dalszym okresie wegetacji będą korzystne.

Ocena przetrzymywania drzew i krzewów owocowych oraz plantacji jagodowych

W okresie zimy 2009/2010 nie odnotowano znaczących uszkodzeń w uprawach sadowniczych i na plantacjach truskawek.

Drzewa i krzewy owocowe łagodnie weszły w okres zimowego spoczynku i były w pełni zahartowane podczas silnych mrozów, jakie wystąpiły w styczniu.

Uszkodzeniom mrozowym uległy jedynie drzewa moreli i brzoskwiń, które są bardziej wrażliwe na działanie niskich temperatur. Ponadto obfite opady śniegu podczas ostatniej zimy w niektórych rejonach kraju spowodowały łamanie się gałęzi w starszych sadach.

Gruba okrywa śnieżna zapewniła natomiast dobre przezimowanie plantacji truskawek, niwelując działanie bardzo niskich temperatur.

Ruszenie wegetacji wiosną nastąpiło w terminie zbliżonym do średniej wieloletniej. Pomimo marcowych chłódów, gwałtowny wzrost temperatury w kwietniu spowodował, że rejonami kwitnienie drzew i krzewów owocowych rozpoczęło się w III dekadzie tego miesiąca. Mimo zimowych uszkodzeń mrozowych kwitnienie moreli i brzoskwiń jest obfite. Występujące w okresie kwitnienia nocne przymrozki mogą niekorzystnie wpłynąć na zawiązywanie owoców.

Siewy warzyw gruntowych rozpoczęły się przeważnie o ponad tydzień później niż w latach przeciętnych. Warunki atmosferyczne w kwietniu na ogół sprzyjały wschodom roślin.

* * *

Ostateczna ocena strat zarówno zimowych, jak i wiosennych oraz ocena stanu zasiewów upraw rolnych i ogrodnich zostanie przeprowadzona w drugiej połowie maja br.